

Ikonná merevedett szerzők gondolatai

HAVAS JUDIT NAGY ANYAGOT MOZGAT JÉKELY ZOLTÁN RÓL SZÓLÓ KÖNYVÉBEN

Nagy Koppány Zsolt

„Ezt tudta Jékely: a nyílt színi átváltozást, a költészet egyik legnagyobb meglepetését, ahogy látszólag semmi elemekből, színleg mire-se-való modulációkkal egyszerre a leglényegibb dolgok közé ragad bennünket”, írja Havas Judit könyvének abban a fejezetében, amelyik a nemrég elhunyt Tandori Dezső Jékely-olvasatát mutatja be és Jékely-rajongását okadatolja. Havas Judit a doktori disszertációját bővítette könyvvé, és az értő elemzések, a történeti áttekintés mellett bőséges versanyaggal örvendezteti meg az érdeklődő olvasót. Mint témavezetője, Kenyeres Zoltán fogalmaz: „Havas Judit gondosan összegyűjtött, nagy anyagot mozgat könyvében, finoman érzékeli a versmotívumok részleteit is, pontosan fogalmaz, de kerüli a tudóskodás manírjait.”

Jékely Zoltán költőként, mint a könyv többször is megemlíti, nehéz örökséggel indult a pályán, hiszen édesapja nem más volt, mint a kitűnő Áprily Lajos, és olyan kortársai voltak, akik azóta klasszikusaink lettek. A rendkívül alapos történeti áttekintés során hírt kapunk az első rímről, amit a gyermek Jékely megalkotott („denevér – foly a vér”), az enyedi diákévekről, a korabeli és azóta legendássá vált erdélyi irodalmi életről, és átismételhetjük a költő életművét az idézetek segítségével. (Külön öröm a finomság és tapintat – olyannyira tapintatos a szerző, hogy például amikor a költő A velencei notesz című munkájából idézi a Töredékek négysorost,

bár megjegyzi, hogy Kosztolányi is használta ugyanezt a rímszerkezetet, így fogalmaz: „Kovács Sándor Ivántól tudjuk, hogy a Velence–kemence–szelence játékos rímpár mélyen gyökeredzik a magyar költészetben. Rimay János Én édes Ilonám, tizedik bölcs múzsám... kezdetű versének harmadik strófája” szintén tartalmazza.)

A diákévek, a pályakezdés, az erdélyi és budapesti irodalmi élet, a Nyugat harmadik nemzedékének bemutatása után a szerző a nemzedékjegyeket elemzi, valamint a nemzedéktársak egymáshoz való viszonyát veszi górcső alá a leveleken, egymásról szóló írásokon keresztül, majd az 1945 utáni évekre térve először az újholdasok körében vizsgálja meg a költőt, utána külön fejezetet szentel Tandori Jékely-olvasatának, amelyik talán a legfilozofikusabb része a kötetnek. De szóba kerülnek a magánélet finom érintése mellett a szerző naplói (amelyek a kéziratokkal azonos fontossággal bírtak Jékely vélekedése szerint is), műfordításai (nekem például évek óta rajongásom tárgya Thomas Mann A kiválasztott című regénye magyarításának nyelvi zsenialitása, valamint Alfred Jarry Übüdrámáinak utolérhetetlen és megismételhetetlen műfordítói bravúrja), és a ráérősen kinyíló tabló alapján beleláthatunk az ikonná merevedett szerzők gondolataiba, majd pedig jólesően nyugtázhatjuk: ezek az emberek tényleg hittek az irodalomban, a szöveg erejében, tette válthatóságában.

Annak, aki igen komoly filozófiai és irodalomelméleti szempontok szerint szeretné megérteni, miért volt jelentős, nagy költő Jékely Zoltán, ajánljuk a könyv alapos tanulmányozását. Akik pedig csak belekóstolnának a művészetébe, olvassák el „A Tilalmas kert” című kötetben megjelent „A marosszentimrei templomban” című verset – most: „Fejünkre por hull, régi vakolat, / így énekeljük a drága Siont; / egér futkározik a pad alatt / s odvából egy-egy vén kuvik kiront. / Tízen vagyunk: ez a gyülekezet, / a tizenegyedik maga a pap, / de énekelünk mi százak helyett, / hogy hull belé a por s a vakolat, / a hiuban a denevér riad / s egy-egy szuvas gerenda meglazul: / tizenegyedikünk az árva pap, / tizenkettedikünk maga az Úr. / így énekelünk mi, pár megmaradt, / – azt bünteti, akit szeret az Úr –, / s velünk dalolnak a padló alatt, / kiket kiírtott az idő gazul.”

**Havas Judit: A valóság és álom határán. Jékely Zoltánról.
Hungarovox Kiadó, Budapest, 2018.**